

Riktlinjer för belysning

Antagandehandling

2023-10-11

Dokumentinformation

Fastställt av:	Kommunstyrelsen
Fastställt, datum:	2023-10-11
Dokumentsansvarig:	Sektor samhälle
Dokumentets arbetsgrupp:	Sektor samhälle, Sektor service, Lidköping Miljö och Teknik AB

Innehållsförteckning

Inledning	4
Syfte.....	4
Kommunala mål	5
Råd, krav och lagstiftning.....	5
Sektorernas roller och ansvar	6
Riktlinjer för offentlig belysning	6
Allmänt	6
Trygghet	7
Säkerhet.....	8
Gestaltning	9
Orienterbarhet	10
Resursanvändning	11
Ljusföroreningar	12
Övrig information och länkar	13
Plan- och bygglagen	13
Vägar och gators utformning (VGU).....	13
Politik för gestaltad livsmiljö - Boverket.....	13
Belysning – ett sätt att öka tryggheten	13

Inledning

Förklaring kring riktlinjer

Riktlinjer ger ett mer konkret stöd för ett visst handlande. Riktlinjer utformas oftast för en viss verksamhet och kan betraktas som en allmänt hållen handbok. De kan t ex ange vilken typ av åtgärder och tillvägagångssätt som bör väljas, och sätta gränser för omfattningen. Riktlinjerna lämnar visst utrymme för handläggaren att själv utforma detaljerna i åtgärderna.

Riktlinjer ska ...

Riktlinjer ska ge konkret stöd för hur arbetsuppgifterna ska utföras. Riktlinjer kan lägga ett golv för vilken nivå som verksamheten ska uppnå, ofta också ett tak för vilken service som bör erbjudas. Riktlinjer kan också vara inriktade på metod och rekommendera vissa tillvägagångssätt. Riktlinjer kan vara så detaljerade att de fungerar som instruktionsbok för verksamheten.

... men behöver inte

Riktlinjer är inte absolut bindande. De anger ett handlingsätt som ger ett visst utrymme för individuella variationer. Alternativt kan man avvika från riktlinjen om det finns starka argument i det enskilda fallet. Om ett dokument med riktlinjer också innehåller en eller flera regler måste den eller dessa tydligt markeras.

Syfte

Riktlinjerna har som syfte att skapa goda förutsättningar för en trygg och god gestaltad offentlig belysning i Lidköpings kommun.

Riktlinjerna riktar sig både till beslutsfattare och tjänstepersoner som arbetar med den offentliga belysningen och hållbart utvecklandet av kommunens offentliga miljöer.

Kommunala mål

Lidköping – en välkomnande och hållbar kommun är den övergripande visionen för Lidköpings kommun. Den offentliga belysningen spelar en viktig del i att uppfylla kommunens vision och bidrar till två av de tre strategiska mål kommunen satt upp till 2030:

- Erkänt god livskvalitet, hälsosam miljö och bra service för alla gör att fler flyttar till Lidköping och vi är minst 45 000 Lidköpingsbor.
- Lidköping är en mötesplats som har fördubblat antalet besökare.

Den offentliga belysningen bidrar till att skapa en trygg, säker och attraktiv offentlig miljö. När kommunen kan erbjuda en attraktiv offentlig miljö blir den också mer lockande att besöka och bo i. För att kunna erbjuda en varierad och god gestaltad belysning i den offentliga miljön behöver kommunens politiker och tjänstepersoner arbeta med belysning ur flera olika aspekter. Riktlinjerna i det här dokumentet ger stöd och vägledning för hur den offentliga belysningen kan bidra till att uppnå kommunens vision och strategiska mål.

Råd, krav och lagstiftning

Den offentlig belysning ska bidra till en trygg och jämlik boendemiljö i enlighet med Miljöbalken ((1998:808) samt Plan- och bygglagens (2010:900) (PBL) portalparagraf:

”främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.”

Trafikverkets skrifter *Vägar och gators utformning (VGU)* och *Vägbelysningshandboken*, vilka ger råd och riktlinjer för vägbelysning.

Boverket har flera råd som berör offentlig belysning bland annat skriften *Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen*.

Gestaltad livsmiljö –

- Det offentliga agerar förebildligt.
- Estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas.
- Miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla.

Sektorernas roller och ansvar

Service ansvarar för:

- Sektor service omvärldsbevakar och ansvarar för att driva utvecklingen av nya lösningar för den offentliga belysningen.
- Sektor service ansvarar för att planera, projektera, bygga och drifta den offentliga belysningen.
- Agera stödfunktion för sektor samhälle i planeringen av gestaltungsprojekt inom den offentliga belysningen.

Sektor samhälle ansvarar för:

- Ansvara för att den offentliga belysningen beaktas som en del i den strategiska planeringen.
- Analysera och initiera viktiga gestaltungsprojekt inom den offentliga belysningen.
- Sektor samhälle omvärldsbevakar och stödjer service att driva utvecklingen av nya lösningar för den offentliga belysningen.
- Sektor samhälle ansvarar för projektera och bygga ny belysning i exploateringsprojekt.

Elnät ansvarar för:

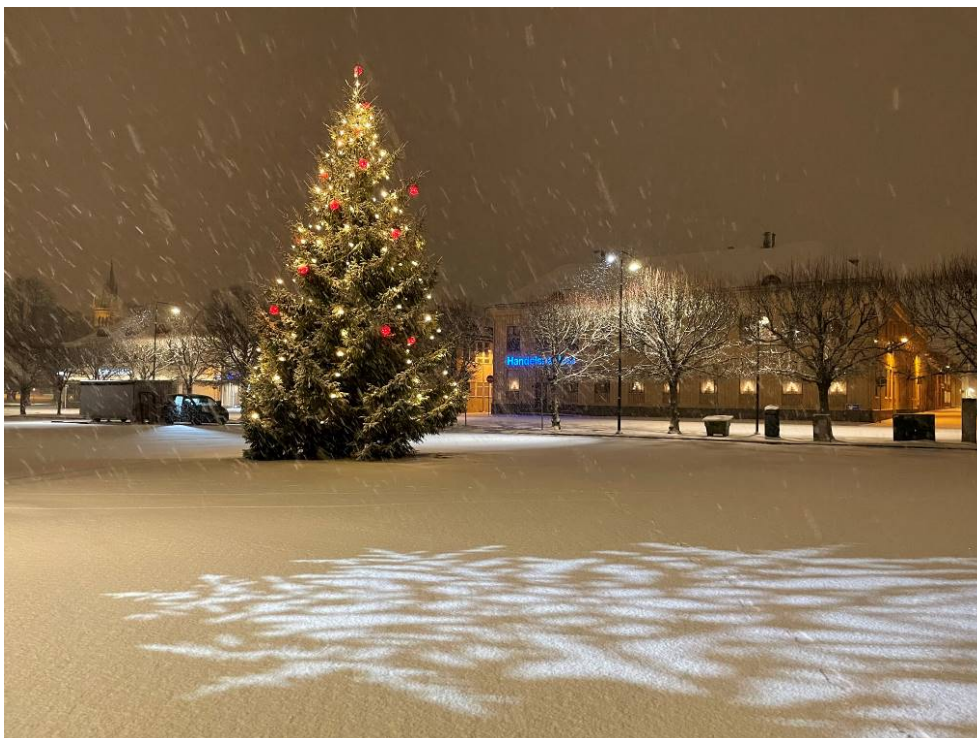
- Elnät arbetar på uppdrag av Sektor service och Sektor samhälle.

Riktlinjer för offentlig belysning

Allmänt

Belysning har flera viktiga funktioner i utformningen av kommunens offentliga platser och gator. Riktlinjerna nedan samlar de aspekter och funktioner som den offentliga belysningen behöver ta hänsyn till i den kommunala planeringen och samhällsbyggandet.

Trygghet

Figur 1. God belysning på offentliga platser skapar en känsla av trygghet. Foto: Mikael Sjömark.

Den offentliga belysningen är en del av kommunens trygghetsskapande arbete.

Lidköpings kommun arbetar aktivt med sitt trygghetsskapande arbete där den offentliga belysningen är en viktig del. Den offentliga belysningen har som främsta funktion att stadens offentliga rum upplevs tryggare och att det i sin tur skapar ett skydd mot oönskade händelser. Trygghet är tätt sammanlänkat med säkerhet där en säker offentlig miljö skapar en känsla av trygghet.

Ett exempel på trygghetsskapande belysning är att skapa en attraktiv miljö som fler människor vill vistas i. Närvaron av andra människor, att kunna se och bli sedd i det offentliga rummet skapar en känsla av trygghet. Det är viktigt att kunna identifiera andra människor och att kunna läsa av en plats eller stråk tydligt för att uppleva trygghet.

Belysningen av det offentliga rummet hjälper till med att synliggöra människor och platser för att förbättra känslan av trygghet.

Säkerhet

Figur 2. Väl belyst övergångsställe. Foto: Wikimedia commons.

Den offentliga belysningen ska skapa en säker trafikmiljö med prioritet på god belysning för oskyddade trafikanter.

För att samspelet mellan olika trafikslag ska fungera och skapa en trygg offentlig miljö krävs en god belysning. Platser där olika trafikslag möts som övergångsställen, cykelöverfarter och miljöer kring hållplatser är det extra viktigt att en god belysning skapas.

För tryggheten är det också viktigt för fotgängare att se var de sätter fötterna och för cyklister att kunna identifiera hinder. Väg- och gatubelysningens utformning hjälper till att minska antalet mörkerolyckor. Placering och utformning av gatubelysningen kan påverka fordonshastighet och hur den miljön uppfattas.

VGU- Vägar och gators utformning är Trafikverkets samlade regler för projektering och utformning av statliga vägar och innehåller bra tekniska specifikationer för hur en god trafikbelysning uppnås även på kommunala gator.

Gestaltning

Figur 3. Belysning av Särnmarkspumpen vid Nya stadens torg i Lidköping. Foto: Mikael Sjömark

Belysningen ska bidra till att skapa attraktiva platser med dragningskraft för vistelse och möten.

Belysningen är ett viktigt verktyg för att berätta och framhäva miljöer i staden. Kulturhistoriska miljöer och byggnader kan lyftas fram genom omsorgsfull belysning. Belysningen kan också användas för att lyfta in nya spännande element eller framhäva något befintligt i ett annat sammanhang efter mörkret fallit. Gestaltande belysning berättar om stadens identitet och vad som är viktigt att lyfta fram och synliggöra.

Med en gestaltande belysning skapas attraktiva miljöer som människor dras till och vill vistas i vilket är en viktig del i att skapa trygga miljöer.

Orienterbarhet

Figur 4. Belysning av landmärke. Foto: Mikael Sjömark.

Den offentliga belysningen ska göra det tydligt för hur människor orientera sig i staden.

Belysningen har en viktig roll att leda människors rörelser rätt när det är mörkt. Genom tydlig belysta stråk och platser där besökaren ser och förstår vilka gator som är möjliga skapas en trygg miljö. Med hjälp av gestaltande belysning på landmärken och byggnader skapas sammanhang och riktning för rörelser.

Belysningen kan också användas för att leda rörelseflöden där den är önskvärd och bort från andra. Belysningen ska vara konsekvent och tydligt sammankopplande mellan stråk, platser, landmärken och områden.

Resursanvändning

Figur 5. Lidköping från Vänern. Foto: Mikael Sjömark.

Den offentliga belysningen ska reflektera kommunens hållbarhetsperspektiv och utgå från rätt belysning på rätt plats.

En hållbar resursanvändning av den offentliga belysningen är ett samspel mellan planering och tekniska förutsättningar. Bara för att en plats eller stråk kan belysas är det inte säkert att den bör. Att planera för mörker är en nödvändigt både för resursanvändning men också för människor och djurs hälsa.

Till exempel kanske inte alla stråk genom en park behöver belysas eller bägge sidor av gång- och cykelbanor längs en gata. Genom att kartlägga behov och att leda rörelser undvika onödig belysning. Det handlar om få den belysning som behövs där den behövs

Ljusföroreningar

Figur 6. Ett belyst Europa. Foto Wikimedia commons.

Planera den offentliga belysningen för att minimera ljusföroreningar.

Ljusföroreningar utgörs av artificiellt ljus som ändrar de naturliga mönstren av ljus och mörker i ekosystemen, eller som på annat sätt har negativa eller oönskade effekter på djur och växter.

Belysningen i våra städer är nödvändig för att stadens funktioner och rörelser ska vara möjliga. Ljuset på våra gator, parker, bostadsområden och industrier sprider sig dock över kringliggande landskap och natthimmel.

Ljusföroreningar är ett miljöproblem som påverkar både människor och djur. Det är därför viktigt att planera den offentliga belysningen rätt för att minimera ljusspill och onödig belysning.

Övrig information och länkar

Plan- och bygglagen

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/vardens-miljoer/lagar-mal-och-riktlinjer/lagar-och-regler/plan--och-bygglagen/>

Vägar och gators utformning (VGU)

<https://bransch.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/vag/Utformning-av-vagar-och-gator/vagar-och-gators-utformning-vgu/>

Politik för gestaltad livsmiljö - Boverket

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/gestaltad-livsmiljo/politik/>

Belysning – ett sätt att öka tryggheten

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/metoder/fysiska-atgarder/belysning/>